

Vacker skogsmiljö

Foto: Sören Stenberg

Stöd Leksands Naturvårdsfond!

Var 10:e julklapp till fonden!

Pengarna som når fonden går **oavkortat** till insatser för naturvården. Inga tjänsteresor, arvoden eller representationskonton således.

Just nu är urskogsrester i Fregåsberget, Klyvenhäll, Dalberget och Fjällberget aktuella för skydd.

En gåva till fonden kommer att bli den kanske mest uppskattade julhälsningen i år.

Kontakta Staffan Müller på miljökontoret för erhållande av julkort och/eller mer information.

Redaktionens sida

Ansvarig utgivare: Staffan Müller Sunnanäng 35
793 90 Leksand tel. 0247-611 06

Redaktion: Staffan Müller, Sören Stenberg och
Bo Alexandersson

Medlemsavgifter 1992: Vuxna 75:-
Familjemedlemmar 30:-
Ungdom född 1970 och senare 30:-

Adressändringar: Skriftligen till Bo Alexandersson
Siljegårdsvägen 21 793 33 Leksand

Postgiro: 438 26 34-6   Bankgiro: 456-4373

Tidskriften ges ut 4 ggr/år. Fågelklubbens medlemmar erhåller den utan kostnad.

Innehållsförteckning.	24 Berguvsprojektet
3 Vårens program	25 Bengt Hultgren har gått bort
5 Svanar	27 Åter till mellanöstern
9 Gör som Conny Land	29 Återbesök i österled
11 Uppåt för gärdsmyg och stjärtmes	29 Hälften av världens lomarter ....
15 Ringmärkning vid Limsjön	30 Återfynd
21 Intressant vid rovfågelbon	30 Batterisorteringen
23 Lärkfalkshäckningar i bolådor	31 Se'n sist från Insjön

Sångsvanen på omslagets framsida är fotograferad av Lennart Mathiasson/N

Åter till Runde!

Anders Hans

Så är det äntligen dags för ett återbesök på den vackra lilla ön Runde, vid den Norska atlantkusten! Alla intresserade bör boka in den 27 - 31 maj 1993 i sina almanackor. Vi kommer att bo i tält på campingen vid Goksöyr, på öns nordöstra sida. Vår guide, Staffan Müller, visar oss runt bland fågelbergen, som bebos av bl a: lunnefågel, tretåig mås, tordmule och stormfågel. För mer information och ev anmälan, hör av Er till:
Anders Hans Hantverkaregatan 27 B 2 tr 793 30 Leksand tel 0247-14402.
OBS! Sista anmälningsdatum är den 31 mars 1993.

Vårens verksamhet

17/2	Årsmöte i kommunalhusets plenisal kl 19.00.
24/3	Bildvisning i plenisalen och därefter ugglevaka kl 19.00.
12/4	Orrspel. Samling vid Shell i Åkerö kl 05.00.
16/5	Limsjömorgon (Fågelskådningens dag). Samling vid Norsbro kl 06.00
27-31/5	Resa till Runde. Se särskild artikel.
8/6	Nattsångare. Samling vid Norsbro kl 22.00. Medtag fika på alla utomhusaktiviteter!

Anteckna aktiviteterna i Din almanacka!!!

ÅRSMÖTE

Den 17 februari kl 19.00
i Kommunhusets plenisal.
Ärenden enligt stadgarna.
Bilder Kaffe/te och semla!

Styrelsen hälsar alla varmt **VÄLKOMNA!**

Knölsvanstudie

Foto: Sören Stenberg

Middagslur

Foto: Sören Stenberg

Svanar

■ *Gunnar Lind*

Svanarna tillhör jättarna i vår fågelvärld. Här i landet finns det förvisso några arter som har större vingspann men i kroppsstorlek och vikt är svanarna nummer ett. I Sverige finns två arter häckande, knölsvan och sångsvan. Ytterligare en art är en regelbunden genomsträckare nämligen den mindre sångsvanen. Här skall redogöras endast för de två förstnämnda arterna. I Dalarna är båda arterna relativt sena invandrare som häckfåglar men sångsvanen är sedan gammalt välkänd som övervintrande gäst från norr. Gemensamt för båda arterna är att födan huvudsakligen består av undervattensvegetabilier. Under häckningstiden ruggar de gamla fåglarna och saknar helt flygförmågan under några veckor. Genom sin tyngd har svanarna svårt att lyfta från vattnet och de måste därför göra en lång språngansats på ytan innan de får luft under vingarna. När de väl kommit upp i luften flyger de både snabbt och uthålligt.

Knölsvan

Knölsvanen och sångsvanen är i stort sett lika stora men knölsvanen är den tyngre av de två. Hanens vikt ligger normalt mellan 8-14 kg medan honans vikt varierar från 6-10 kg. Den tyngsta knölsvanhanen uppges ha vägt över 22 kg och arten torde därmed vara Europas tyngsta fågel. De gamla knölsvanarna är helvita i fjäderdräkten men i vissa vatten får de ofta en ljus gulbrun nyans på huvud och hals. Näbben är orangeröd med svart näbbnagel och vid pannan har den en svart knöl, som är störst hos hanarna. Ben och fötter är svarta. Arten är således lätt att skilja från sångsvanen och ytterligare ett bra kännetecken är den spetsiga stjärten. Lika säkert är också det kraftiga ving-

brus som hörs från flygande fåglar. Ungarna är i början gråaktiga men efterhand blir de alltmer gråbruna med vitaktiga inslag och med stigande ålder blir de alltmer vita. Vid ungefär ett års ålder är de i stort sett utfärgade men många exemplar har fortfarande ungfågelsfjädrar kvar ännu en tid. Simmande håller knölsvanen halsen lätt böjd med näbben något nedåtriktad. På land rör den sig ganska klumpigt. Knölsvanen är en tystlåten fågel. Från de vuxna hörs ibland ett knorrande läte och vid aggression hörs ett väsende ljud, uppfattbart endast på nära håll. Knölsvanens utbredning i Sverige omfattar södra landskapen upp till Värmland och Dalarna samt utefter kusten

till Ångermanland. I Dalarna finns den häckande upp till Älvdalen och Orsa socknar. Första häckningen i södra Dalarna ägde rum 1917 men någon fart på invandringen blev det inte förrän på 30-talet. Här i Leksand gjordes misslyckade inplanteringsförsök vid Rält-Lindor och Limsjön under 50-talet. Först i början av 60-talet ägde en spontan bosättning rum i Limsjön och sedan dess har arten varit en säker häckfågel i sjön. Därefter har arten blivit bofast på flera platser bl.a. Insjön, Alviken, Byrviken samt Opplimmen.

Knölsvanparet håller ihop i livslångt äktenskap och de är mycket trogna sitt gamla revir. Redan innan isarna gått upp kan man se dem besöka reviret och så fort isen försvunnit är de på plats. I mindre vatten finns oftast endast ett par men i större sjöar kan flera par häcka. I Limsjön fanns tidigare ett par årligen men nu efter restaureringen har tre par häckat samtidigt. Tidigt på våren utkämpar hanarna häftiga revirstrider. De simmar då mot varandra i imponerställning med vingarna upplyfta liksom segel och huvudena tillbaka-dragna över ryggen. Under striderna försöker de bita fast i varandras nacke eller hals och samtidigt slår de våldsamt med vingarna. I sällsynta fall blir striderna så häftiga att den ene av kombattanterna dödas men i flefallet fall och efter div. bataljer upprättas revirgränserna och det blir lugnt mellan paren. Oparade fåglar men även gäss som kommer in i ett revir jagas bort av hanen med flaxande språngruscher över vattnet. Bobygget börjar så snart revirgränserna fastställts och i detta deltar båda makarna. Vanligtvis samlar

hanen material, mestadels torra stjälkar av bladvass, och honan bygger boet. Detta är mycket stort och det tar svanarna inemot två veckor att färdigställa det. Under pauser i arbetet ser man svanarna ofta vänslas med varandra varvid de ligger bröst mot bröst och slingrar halsarna om varandra men även andra beteenden förekommer.

Så snart bobygget är avklarat vidtar äggläggningen och knölsvanhonan lägger ett ägg varannan dag. Kullen består normalt av 5-8 ägg men ännu fler kan förekomma. De ruvas av honan i ca 35 dygn och under tiden håller hanen vakt i närheten. Efter kläckningen stannar ungarna kvar i boet ett par dygn men följer sedan föräldrarna runt om i reviret och medan de är små ser man dem ofta sitta och vila på honans rygg. Under de första veckorna är ungarna ganska ömtåliga och långa perioder med ogynnsam väderlek kan reducera kullarna åtskilligt. De ungar som överlevt den första tiden brukar klara sig bra i fortsättningen. Knölsvanungarna växer ganska långsamt och först efter fyra och en halv månad är ungarna flygga vilket brukar inträffa någon gång i september-oktober. Familjen håller dock ihop ännu en tid och först frampå eftervintern brukar ungarna skiljas från föräldrarna. De håller sedan ihop med andra oparade fåglar tills de hittar någon partner och bildar par. Först vid 3-5 års ålder häckar de för första gången.

Flertalet knölsvanar övervintrar vid södra Sveriges och Danmarks kuster men en hel del stannar kvar i öppna invatten i södra och mellersta Sverige. Här i Leksand är älvsträckan mellan

kyrkan och Dragsängarna en säker övervintringslokal och under senare vintrar har där funnits mellan 30-40 ex vilket torde vara merparten av de i Siljansbygden häckande fåglarna.

Sångsvan

Sångsvanen skiljs bäst från knölsvanen på huvudet och stjärten. Näbben är svart med gult vid basen och stjärten är kort och avrundad, ej spetsig som hos knölsvanen. Ungfågeln skiljs från unga knölsvanar på sin gråare och ljusare fjäderdräkt. Simmande håller sångsvanen halsen rakt upp. Den är något lättare än knölsvanen men det märker man inte i fält. Däremot är lättet ett gott kännetecken, för sångsvanen är en mycket talför fågel vars läten består av klangfulla trumpetanden.

Tidigare häckade sångsvanen endast i nordligaste Sverige men omkring 1950 märktes en ökning av beståndet och den började häcka även i södra Sverige. I dag finns den i vegetationsrika sjöar i de flesta landskapen på fastlandet. I Dalarna gjordes, i början av 60-talet, inplanteringsförsök av ett par i Älvdalen sn, vilket resulterade i ett mindre antal kringflygande ungfåglar. Efterhand har beståndet ökat sakta och i dag uppskattas antalet häckande par i landskapet till drygt 20. I Leksand har ännu ingen bosättning ägt rum men kringflygande par har setts under häckningstid. Sångsvanen var tidigare en mycket skygg fågel som endast häckade i avlägsna belägna sjöar och myrar men den har efterhand blivit alltmer förtrolig mot människor och häckar nu även i slättsjöar helt nära bebyggelse. I

dessa sjöar kan det uppstå ett konkurrensförhållande mellan sång- och knölsvan och i dessa dispyter utgår oftast sångsvanen med segern. Häckningsförloppet liknar i stort knölsvanens men kullstorleken är något mindre och normalt varierar äggantalet mellan 3-6. En annan skillnad är att sångsvanungarna blir flygga vid tre månaders ålder. Under vår och höstflyttning rastar stora skaror sångsvanar i Dalarna, främst i de sydöstra delarna. På vissa lokaler kan man under den tiden se ganska stora flockar gå på åkrarna och beta alldeles som gässen pläga. Övervintringsområdet är detsamma som för knölsvanen. En säker övervintringslokal i våra trakter är älvsträckan i Leksand. Den finns omnämnd redan 1722 av Hohenius och senare av Siljeström, von Linné, Hülphers, Arosenius m fl. Antalet fåglar som uppgivits har varierat från några hundra, 300-400, många hundra till ca 1000. Från början av 1900-talet finns också uppgifter om svanarna och antalet var då i storleksordningen 300-400 fåglar. Fortfarande är området en betydande övervintringsplats men antalet svanar har på senare år inte nått dessa höga tal. Under de senaste 20 åren har januariräkningar gjorts och under den tiden har sångsvanarnas antal varierat mellan 30 och 150.

Området vid Dragsängarna kan varmt rekommenderas för den som vill se såväl sång- som knölsvan vintertid. Där kan man gå utefter vallen och studera fåglarna på bra observationsavstånd och jämföra arternas skiljetecken som beskrivits ovan.

Lövsångare

Foto: P. Roland Johanson/N

Gör som Conny Land!

Rapporter om fåglarnas förekomst i vår kommun, hör till de viktigare inslagen i vårt medlemsblad.

Tyvärr är det alltför få som tycker sig ha något att rapportera.

Även arter som vi i dag kan tycka är triviala, kan komma att visa sig vara ganska värdefulla att ha dokumenterade.

Vem på 20-talet kunde t.ex tro att kornknarr och raphöna eller tornfalk skulle bli rariteter?

Gör som Conny Land i Gassarvet, han skickar in en årsrapport, en dagbok över allt han tycker varit anmärkningsvärt.

Här finns såväl tjäder som första lövsångaren med.

Sen kommer det alltid med några sensationella observationer också. T ex:

Nattskärra	1 ex N Storön den 23/6.
"	1 ex Digerberget, Storön den 21/7
"	Trolig dito hela juli i Busmor (enl boende där)."

Försök att ägna några timmar av jullovet till att sammanställa en årsrapport 1992.

Skicka den till Sören Stenberg Stigaregatan 4 b 793 32 Leksand.

Nattskärra

Foto: Ulf Risberg/N

Gärdsmyg

Foto: Viking Olsson/N

Uppåt för gärdsmyg och stjärtmes.

■ *Staffan Müller*

Det finns ett par fågelarter som är de stora vinnarna efter de senaste vintrarnas milda vindar och ringa nederbörd. Gärdsmyg och framför allt stjärtmes återfinns nu nästan över allt, där terrängen är lämpad för dem.

Gärdsmygen var först ut av de två. Den ökade snabbt redan kring 1985, dvs direkt efter de kalla vintrarna i början på 80-talet.

För stjärtmesens del dröjde det tills i år innan den riktiga boomen kom. Men nu tycks det som om det finns kullar lite varstans i kommunen.

Givetvis är det farligt att dra för snabba slutsatser efter bara något års observationer, men det är möjligt att vi, om de milda vintrarna fortsätter, kommer att kunna vänja oss vid såväl gärdsmyg som stjärtmes även i våra trakter.

Gärdsmyg

Sveriges näst minsta fågelart är gärdsmygen. Den håller till i mer skiftande terräng än stjärtmesen.

Nere på kontinenten och i Sydsverige håller gärdsmygen helst till i lövskogar, bäckraviner och i parklika landskap. I leksandstrakten, där den typen av terräng är ovanlig, hittar vi gärdsmygen vid hyggeskanter. Här väljer den med förkärlek ganska små hyggen med stort inslag av vindfällen vid skogskanten.

Boet är ganska lätt att hitta. Ofta byggs det i rotvältnan. Hittar man där en klump av väggmossa ungefär 20 cm i diameter, kan man vara säker på att det är gärdsmygens bo.

Troligtvis föredrar gärdsmygen grandominerad barrskog före tallskog.

Jag har under 1992 återfunnit gärdsmy-

gen på ca 40 platser runt om i kommunen och nästan uteslutande funnit den just vid granskogshyggeskanter.

F.ö återfinns gärdsmygen på mer "traditionella" marker även här uppe i norr. Ex.vis sjöng under våren, inte mindre än 3 hanar i ravinerna längs älven mellan Övermo och Häradsbygden. I lövskogen längs Hedbäcken och på Åkersön hördes den också under 1992. Redan i april kan man höra den mycket högljudda fågeln i sitt revir.

Pass upp det är inte långt dit!

Stjärtmes

Stjärtmesen tycks vara extremt beroende av milda vintrar.

Eftersom den enbart livnär sig på insekter och spindlar, kan man förstå att den är känslig, inte bara för låga tem-

peraturer utan också för isbarksbildning och nederbörd.

Stjärtmesen stryker omkring under hela vinterhalvåret och befinner sig nästan aldrig stillasittande. Den kan komma fram till människans boningar under sina patrulleringsrundor.

Om man någon enstaka gång ser stjärtmesen ute i storskogen, så är den helt knuten till sumpskogar och kärr med stort lövinslag. Annars hittar man den mest längs åkerkanter och i lövskogsridåerna, som ofta omgärdar våra jordbruksmarker och byar.

Till skillnad från gärdsmygens, tycks det vara förvånansvärt svårt att upptäcka stjärtmesens bo. Trots att de är helt annorlunda än alla andra fåglars, lyckas mesarna kamouflera sina bon märkvärdigt väl.

Bäst upptäcker man stjärtmesen genom

sitt läte, när den drar genom dalavintern. Ett ihärdigt "tsirr-tsirr" avslöjar fågeln, eller rättare sagt fåglarna, för stjärtmesen uppträder aldrig ensam. Oftast i flockar på ca 10 st stjärtmesar. I Leksands kommun kan man utan allt för stor ansträngning, komma i kontakt med stjärtmesen vid ex.vis Dragsängarna, Yttermo-ravinerna, Korpholen/Sjöbotten, Lindbergsbyarna, Tällberg / Låknäs, Limsjön, Rönnäs, Hundhagen/Millnäset, Storön och Åkmyran i Siljansnäs.

Spana vinterfågel!

Passa på i vinter och lär dig några "nya" vinterfågellokaler. Stjärtmesens hemmarker är också fina tillhåll för andra omkringdragande fåglar.

Gärdsmyg Tecknad av Anders Ståhl

Anders Ståhl ställer ut!

Som Du säkert sett illustreras denna tidskrift ofta av Anders Ståhl.

Väl hemkommen efter en Libanonsejour, har Anders åter igen fattat penna och pensel för att arbeta med sitt konstnärsskap.

Redan i december har vi chans att se hans alster på

Brömsgårdarna vid Norsgatan.

"FÅGLAR I SVART, VITT OCH FÄRG" blir det samlande namnet på den utställning som visas från den 11 december - 23 december.

Välkommen in, vem skulle inte vilja ha en "äkta Ståhl" i julklapp!

Stjärtmes. Tecknad av Anders Ståhl

Talgoxar

Foto: Ulf Risberg/N

Ringmärkningen vid Limsjön.

■ *Staffan Müller*

Ringmärkningen vid Limsjön pågår som bäst när denna artikel skrivs. Från den 6 juli fram till den 24 september har regelbunden märkning skett under 33 dagar. Fram till den 1 november kommer nu sporadisk märkning att ske, framförallt under speciella väderleksförhållanden, regnvädersdagar undantagna.

Ett 10-tal frivilliga assistenter har gjort det möjligt att genomföra fångst från 10 nät under sammanlagt ca 150 timmar, fram till den 24 september.

Varför ringmärkning?

Varför engagerar sig Leksands Fågelklubb i ringmärkningen vid Limsjön?

Det hela bottnar i ett faktum att det råder en stor brist på fakta om flyttfågelrörelserna i inlandet.

Likaså önskar Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten, som står bakom Limsjöns restaurering, uppgifter på hur fågellivet reagerar på olika restaureringsåtgärder i sjön. Det är inte bara sjöfågel och vadare som påverkas, utan sannolikt även tättingar.

Genom ringmärkning och annan dattainsamling, kan man utläsa hur småfåglarna fluktuerar vid sjön, vilken biotop de olika arterna föredrar, vilken förmåga de har att lagra på sig fett vid Limsjön etc etc.

Riksmuseets projekt avseende ringmärkning av rör- och sävsångare, det sk ACRO-projektet, pågår vid fågelsjöar runt om i Europa. Frågeställningarna är de samma som för oss vid Limsjön, varför det blev naturligt att engagera sig i det internationella projektet.

1991

Under föregående år startade verksamheten först i månadsskiftet augusti/september, varför fångsten stannade vid 180 fåglar.

Då provsattes också näten i såväl tid som rum, varför årets märkning kan anses som den första "riktiga".

1992

Årets märkning inleddes under strålande väder i hela juli.

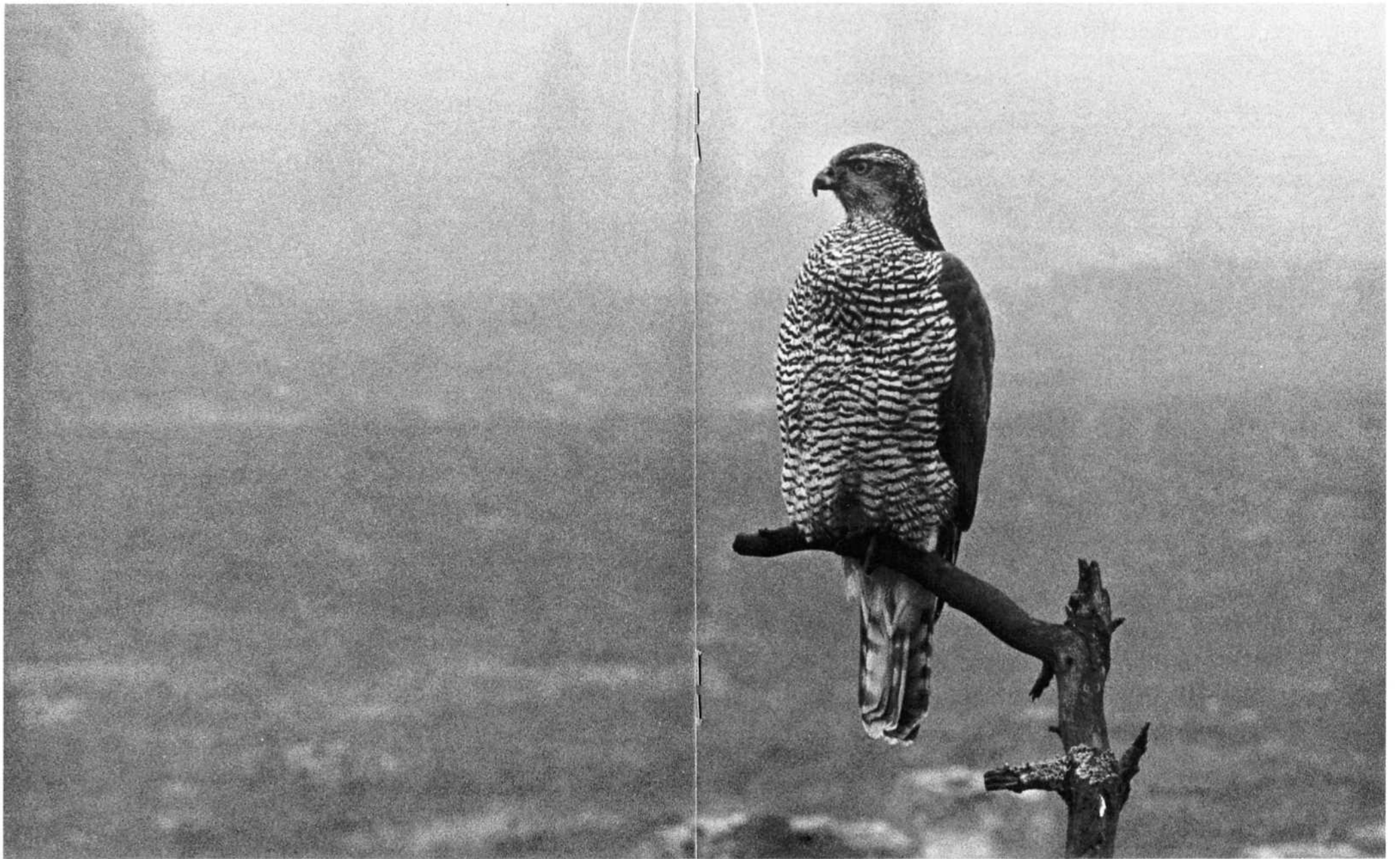
I mitten på augusti började det ostadigare vädret, vilket också genast märktes vid dagssummeringarna.

Nätens placering har i stort sett varit de samma under båda åren. Märkningen har dock utökats med 2 nät som placerats i ett buskage i strandkanten vid Statoil.

Analys

Analys och fler uppgifter återkommer jag med i nästa nummer av tidningen.

Duvhöök i Kilsbergen

Foto: Bengt Lundberg/N

Ringmärkningsresultat 1991 och 1992

Art	Antal märkta fåglar	
	910903- 911014	920706- 920924
Sparvhök	-	1
Ladusvala	1	-
Ängsplärka	-	1
Gulärta	-	3
Sädesärta	-	2
Gärdsmyg	1	1
Järnsparv	3	8
Rödhake	30	36
Blåhake	12	43
Svart rödstjärt	-	1
Rödstjärt	-	1
Buskskvätta	-	2
Koltrast	-	2
Björktrast	-	5
Taltrast	-	1
Rödvingetrast	-	8
Sävsångare	4	81
Rörsångare	19	139
Härmsångare	-	1
Ärtsångare	1	5
Törnsångare	2	1
Trädgårdssångare	1	35
Svarthätta	2	21
Gransångare	4	-
Lövsångare	16	64
Sv/v flugsnappare	-	1
Entita	1	2
Tallita	1	-
Blåmes	36	36
Talgoxe	12	7
Nötväcka	1	-
Trädkrypare	1	-
Stare	-	2
Bofink	-	3
Bergfink	-	1

Art	Antal märkta fåglar	
	910903- 911014	920706- 920924
Grönfink	-	1
Grönsiska	1	14
Rosenfink	-	10
Domherre	6	-
Gulsparv	-	10
Sävsparv	29	57
Summa	182	606

Nyfångad svarthätta

Foto: Anders Hans

Fjällvråk

Foto: Bengt Lundberg/N

Intressanta noteringar vid rovfågelbon.

■ *Sören Stenberg*

Vid inventeringar av rovfågelbestånden och ringmärkning av rovfågelungar här i Leksand, händer det ibland sådant som avviker från det normala. Oftast intressanta händelser.

Här kommer några: I somras ringmärkte jag fyra kattuggleungar i en holk i Plintsberg. Gunnar och Staffan Lind observerade att det växte en häxkvast i granen några meter ovanför kattuggleholken. Det konstiga med häxkvasten var att det stack ut tall- och björkkvistar ur den. Staffan klättrade upp och konstaterade att det var ett ormråksbo med ett ägg!

Boet låg ca 1,5 m ut på en gren som gungade betänkligt vid blåst och häckningen misslyckades tyvärr, som vi trodde.

Trots det, var det intressant att ormråvk och kattuggla kunde samsas i samma träd!

År efter år har ett ormråkspar häckat på samma plattform, som jag byggt. Men så ej i år. Häckning eller inte kan man konstatera från marken med kikare. Eftersom jag tyckte det var konstigt att de inte fanns där i år, klättrade jag upp. Uppe på boet längst ut på en kant, låg det mycket mårdsfillning, i andra änden var det en urgröpning, där tydligen en mård hade sin daglega.

Boet hade blivit mycket stort, eftersom vråkparet byggt på med nya kvistar varje år.

Ett örnbos som blivit påbyggt i många

år kan väga upp emot ett ton! Så tungt blir inte ett vråkbo, men tillräckligt för att grenarna, som håller boet uppe, ska knäckas av tyngden. Därför brukar jag lyfta ur hälften. När jag lyfte av övre bohalvan, låg där två små blinda mårddungar och pep! Jag lade tillbaka bohalvan igen och såg då ingångshålet från sidan. Honan flyttade sedan sina ungar till ett säkrare ställe.

Jag besökte ett ormråksrevir med tre, av mig kända bon. Det här paret byter boplatz varje år. Ett gammalt bo blev påbyggt och de fick fram tre fina ungar. Boet rasade dock ner men tydligen var ungarerna då så stora att de kunde radda sig upp på en gren.

Det blev dock svårt att mata ungarerna, då hanen är inställd på att lägga sina byten på bokanten och genast ge sig ut på jakt igen.

Ormråksparet fann dock på råd och lyckades få med sig ungarerna, då de kunde flyga, till fjolårsboet! Där tillbringade ungarerna nätterna och blev serverade sorkstekar under dagarna.

Mellan matningarna seglade de i väg och provade sina vingar.

Även en bivråk hade varit i boet, det låg en getingkaka där.

För många år sedan skulle Rolf Wahl visa Gunnar Lind och mig ett bivråksbo. Ungarna skulle ringmärkas. Framme vid boträdet började jag uppklättringen. Efter några meter blev jag bekymrad över getingar som surrade runt mig och tittade upp. Under boet hängde ett getingbo vilket gjorde att

ringmärkningen inte kunde genomföras. Bivråken lever mest på getinglarver, men kunde inte komma åt getingarna under boet, då bivråken normalt river fram getingbon ur marken med sina klor!

Samtidigt hade bivråkarna hjälp av getingarna mot inkräktare!

Framtidsmöte med styrelsen.

Många medlemmar undrar hur de skall kunna engagera sig i vardagsarbetet inom fågelklubben. Många arbetsgrupper utför ett jättearbete men är tämligen anonyma, trots att de egentligen behöver all hjälp de kan få från nya krafter.

På ett styrelsemöte som syftade till att se framåt i tiden, bjöds därför ungdomsgruppen in till en diskussion om föreningens framtid.

Som ett konkret resultat av kvällen beslöts att presentera alla pågående projekt i ett speciellt blad som skickas med denna tidning.

Lärkfalksungar i bolåda

Foto: Sören Stenberg

Lärkfalkshäckningar i konstgjorda bon.

■ Sören Stenberg

Vid en sjö i Leksand häckade vissa år lärkfalk och tornfalk 30-40 m ifrån varandra. Gunnar Lind och jag besökte området 1983 och Gunnar konstaterade att kråkaorna höll på att försvinna här. Det skulle då leda till att falkarna blev utan boplatser. Då tändes idén att göra konstgjorda bon för att rädda dem kvar.

De två första bona jag tillverkade föll fåglarna i smaken och det blev lärkfalkshäckning direkt 1984. De fick 3 ungar. I det sista fjolårsboet av kråka blev det tornfalk. 1985 blev det lärkfalkshäckning i det andra konstgjorda boet - 3 ungar. Ett lyckat resultat, men bona var besvärliga att göra och måste underhållas varje år. Bland annat blåste bomaterialet hela tiden bort. Efter några års experimenterande kom jag fram till en mycket enklare modell som är så gott som underhållsfri, lådor med grus som bomaterial! Lådorna gjordes 34x34 cm, sidhöjd 12 cm. I botten borrades 0,5 cm hål för dräneringens skull och i två av fyra lådor "vävde" jag in en tallriskrans.

Lådorna fylldes sedan med grus och spikades fast i två tallar och två granar. (I tallarna hade lärkfalken häckat tidigare i första modellen).

Resultat:

1990 1 st häckning i gran 3 ungar
1991 2 st häckningar i gran 2 ungar
1992 2 st häckningar i gran 3 ungar
De lådor som inte har haft någon krans (tallris el. granris) accepterades inte av lärkfalkarna. En låda utan krans användes dock som förråd. Vid ett tillfälle låg där en slagen bergfink. Lådorna har faktiskt också varit boplatser åt tornfalk och fiskmås. Jag har nu utökat projektet till andra platser och det finns hopp om att även hornuggla och gräsand vill häcka i lådorna.

Bergkvistsågen ordnar virket.

Åter har högstadiets elever tillverkat fågelholkar under den skogstemadag som genomförs i årskurs 9. I år fick vi ihop ungefär 170 mycket fina småfågelholkar som kommer att försäljas genom Clas Ohlssons.

Som vanligt har Axel Bergkvist AB mycket frikostigt tagit fram virke åt oss. Leksands fågelklubb vill här tacksamt buga för all hjälp vi fått av sågverket!

Berguvsprojektet

■ Henry Pollack

Leksands Fågelklubb har bidragit med fem frisläppta berguvsungar i dalaskogarna i år. Våra uvar ingår i Berguv Dalarna, som i sin tur drivs av Dalarnas Ornitologiska Förening (DOF). 1992 är det hittills bästa året i projektets historia, med 21 ungar födda i voljärerna, plus ett antal vilda.

Tyvärr förolyckades två av ungarna och en avelshona skadades så svårt att den inte gick att rädda.

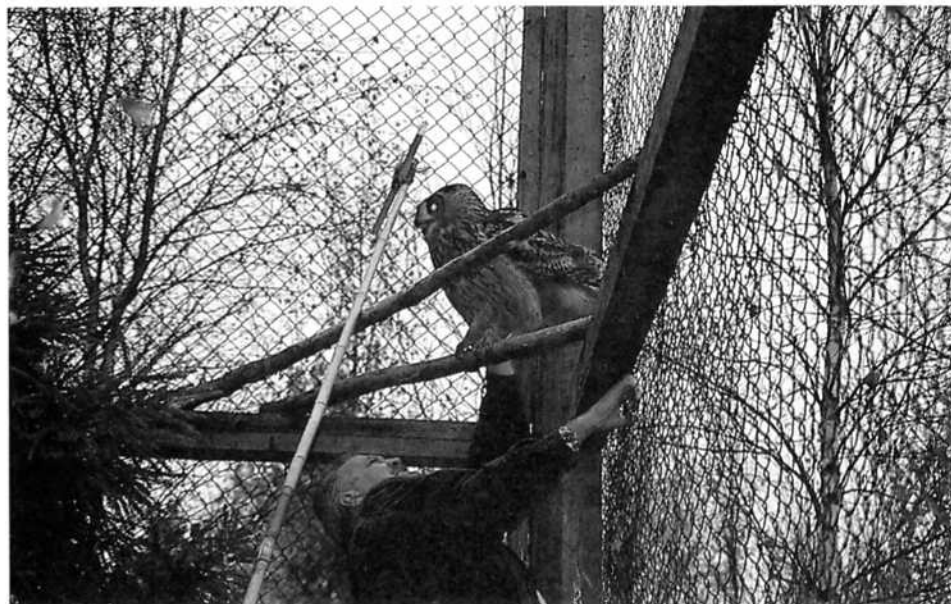
Antalet besatta berguvsrevir ökar för varje år och det torde nu vara minst 15 i Dalarna. Enligt vad Gunnar Ingritz kom fram till, när han räknade gamla kända revir, har det tidigare funnits minst 50 i Dalarna.

Avelsarbetet kommer därför att fortsät-

ta tills vi närmar oss den siffran. Det finns då förutsättningar för en vild livskraftig självproducerande stam.

I sydvästsverige har detta mål uppnåtts och där sker f n ingen utplantering av uvar.

Leksands Fågelklubb har nu ökat insatserna och byggt ytterligare en voljär. Den finns hos Bengt Östberg i Insjön. Det blev en rejäl bur med måtten 7,2

Utsläppningsdags

Foto: Anders Hans

m lång, 4,6 m bred och 5,5 m hög samt 0,5 m under jord. Den 10 oktober stod den färdig och till invigningen kom Ragnar Nyberg från Gagnef med det nya avelsparet. Det bjöds på tårta, kaffe och saft till de 15 närvarande (uvarna oräknade), som på olika sätt bidragit till den nya voljären. I samband med festligheterna släpptes den första berguvsungen i Insjön. Den visade sig hela dagen i omgivningen och när mörkret föll, hörde Bengt hur han förde en dialog med sin mor i voljären. Sedan dess har den, under de två veckor som gått till skrivande stund, inte visat sig. Den har heller inte ätit av den mat som Bengt

lagt upp på burtaket.

Den andra ungen från Insjön har, tillsammans med en unghona från Anders Sjölund's uvar i Siljansnäs, lämnats till Malung för utsläppning.

Uvarna hos Anders fick i år tre ungar och de två andra släpptes direkt från buren. Vi hoppas att alla nysläppta ungar kan lära sig jaga, klarar vintern samt hitta en partner och ett revir.

Unga uvar flyttar ibland långt bort. Återfynd, från sådana som släppts i Dalarna, har kommit från Finland, Oslotrakten och nordligaste Sverige. Det vanligaste är annars att de drar bort ungefär tre mil, om de hittar partners och revir.

Bengt Hultgren har gått bort.

Leksands fågelklubb har förlorat en lojal medlem och medmänniska.

Efter en längre tids sjukdom, dog Bengt i kretsen av sina närmaste den 4 oktober.

Vi minns med tacksamhet Bengt:s arbetsvilja när fågelklubben behövde hjälp.

Vi minns också Bengt's alla goda synpunkter på årsmöten och andra träffar.

Det är inte mycket vi människor vet om morgondagen, men man kan inte undvika att förundras över varför saker och ting måste ske just nu och just så.

Nu hoppas vi att Bengt's familj repar mod och orkar fortsätta kämpa för de ideal och åsikter Bengt förde fram bl.a i vår förening.

I samband med Bengt's bortgång har Leksands naturvårdsfond erhållit så många gåvor att det räcker till att skydda ett mycket värdefullt urskogsområde i östra Leksand.

Vi hoppas att Bengt uppskattar just dessa månghundraåriga granar och furor, dess aspdungar och livgivande sälg- och videsnår.

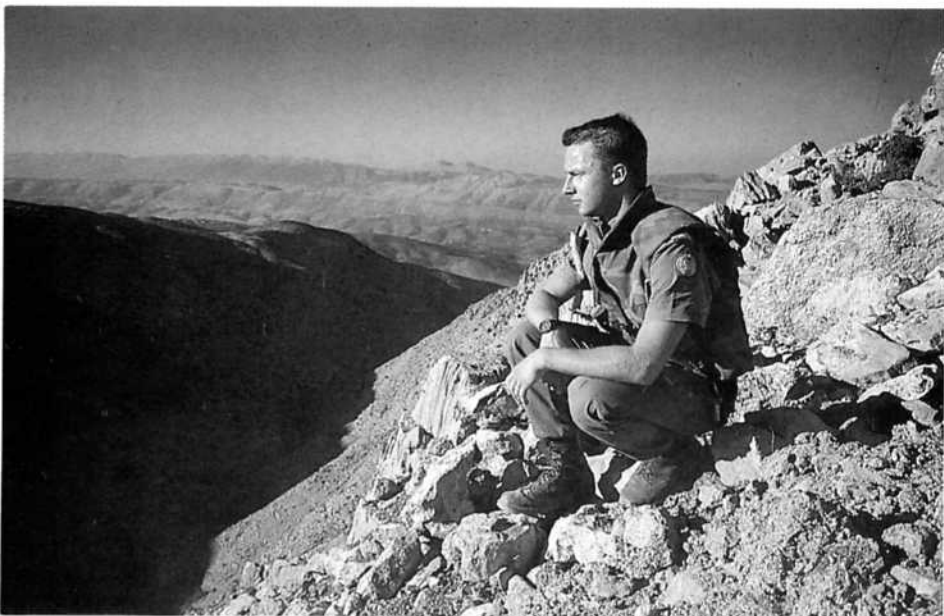
Vi hoppas han sitter där bland örnbräken och lummer, kisar mot höstsolen och tycker att just den här branten är särskilt fin.

Staffan Müller och alla andra kamrater i fågelklubben

Storkar på väg norrut

Foto: Anders Ståhl

Utsikt över Hebariyedalen

Foto: Anders Ståhl

Åter till mellanöstern!

■ *Anders Ståhl*

När jag återigen fick möjligheten att åka iväg på FN-tjänst till Libanon över sommaren, kunde jag inte tacka nej. Trots hårt jobb, sjukdomar, värme och till och från hårda tag, finns det något som lockar. Närheten till fågelskådarlandet Israel är en sak. Här kan man enkelt och billigt åka runt och se mycket som inte finns på våra breddgrader.

Södra Libanon är däremot inte mycket till fågelokal. Landskapet består av karga buskbeklädda kullar och en stinig bergskedja i öster mot Syrien. I och för sig väntar man sig mycket fågel i sån terräng, men både individ- och artrikedomen är slående låg. Någon enstaka rovfågel högt på himlen. Småfåglar, typ sparvar och lärkor, finns självklart.

Den stora fågelhändelsen är storkflyttningen i slutet av mars. Under några dagar är himlen täckt av storkar, både vita och svarta. Tusentals och åter tusentals, en otrolig syn!

En del rovfåglar smiter också med, t ex brun glada, ormvråk, stäppörn och bivråk.

Några större möjligheter till ett aktivt skådande i Libanon, finns självklart inte för en FN-soldat. Bara en sådan sak som att man inte får/vill kliva av vägar-na pga minrisken, gör att man känner sig "handikappad" i sina försök att skåda.

Därför är det skönt att kunna åka till Israel när man har semester. Detta land har en mängd olika biotoper, från ren öken till höga bergstrakter och skog. Dessutom är fågellivet enormt. Vart man än vänder sig så ser man t ex "rovisar".

Förutom ett par rundresor i sommar så åkte jag och en kamrat ca 50 mil med buss (för ca 120:-!), från norra gränsen till Eilat, som är det riktiga fågelparadiset i området, nere vid Röda havet. Vi var där sista veckan i maj och då var säsongen redan slut, men vi blev ändå nöjda.

Vad sägs om följande lista:

Revhäger, rallhäger, sporrvipa, smalnäbbad gås, vitögd mås, skräntärna, vitvingad tärna, masktörnskata och sotfalk.

Fridykning i Röda havet med alla korallfiskar, var en upplevelse utan like! Det kan rekommenderas att åka dit, men på tidig vår, för att få se de enorma fågelflyttningarna som passerat just Eilat.

Storkar

Foto: Anders Hans

Stämningsfylld fågelskådning

Foto: Anders Hans

Återbesök i österled.

■ Anders Hans

Med 1991 års Ungernresa i åtanke, var vi 8 st som mellan den 16 - 26 april 1992 återbesökte en av höjdpunkterna från den resan.

Det var Hortobágy, en sömrig liten by i hjärtat av den Ungerska pustan. Där finns det ett utomordentligt rikt fågelliv i och omkring de närliggande fiskodlingarna.

Bükk, i norra delen av Ungern, missade vi tyvärr pga tidsbrist förra resan. Nu tog vi dock tillfället i akt och begav oss dit. Vi reste via Eger, en stad några mil upp i bergen, på en dagsutflykt upp till Bükk.

Där väntade oss ett enormt vackert naturvårdsområde med stora bokurskogar utefter sluttningarna och dalgångarna. Där var det lite fågelfattigare än i Hortobágy, men väl värt ett besök för den vackra naturens skull.

Slutligen ett utdrag över de intressantaste "obsarna" på dessa platser: Ängshök, aftonfalk, gråhakedopping, smådopping, svarthalsad dopping, ägretthäger, silkeshäger, natthäger, purpurhäger, trastsångare, vassångare, rördrom, svarthakad buskskvätta, skedstork, vitögd dyktand, pungmes, halsbandsflugsappare, balkanspett, härfågel, mindre skrikörn och kejsrörn.

"Äventyrsresa" till Tisjön

■ Anders Hans

Som första punkt i det nystartade "Äventyrsprogrammet" var resan till Tisjön den 23 - 24 maj 1992. Den är mycket vackert belägen mitt mellan Lima och norska gränsen.

Det är en karakteristisk skogssjö och den är ansluten till ett stort myrområde. Där har smålommen fått en tillflyktsort i det för övrigt smålomsfattiga

Dalarna.

Minst 6 vackra par visade upp sig under de 2 dagar vi var där. Även dvärgmåsen verkar ha funnit sig tillräta vid sjön.

Övrigt att nämna i fågelväg förutom ovanstående var: storspov, svarttärna, gluttnäppa, gulärla, tretåig hackspett och ljunpipare.

Återfynd

Björktrast

Göran Mattson i Siljansnäs hittade i april 1991 en död björktrast i Siljansnäs.

Trasten var märkt med ring från riksmuseet i Belgien.

Vid kontroll befanns fågeln vara märkt i Mechelen utanför Antwerpen den 26/9 1988.

Duvhök

Den 1/6 1992 upphittades en duvhök på Galberget i Siljansnäs.

Den var märkt som bounce den 17/6 1982 av Gunnar Lind.

Den hade efter 10 år blivit slängd på tippen och var delvis uppeldad.

Batterisortering

Anders Hans

Batterisorteringen fortsätter som vanligt med undantag av två nyheter. Rättviks kommuns kasserade batterier, har nämligen hittat till oss i Leksands Fågelklubb. Detta medför att sorterings-tillfällena blir tätare än tidigare. Leksands kommun planerar därför att av utrymmesskäl flytta sorteringen upp till Lindbodarnas deponeringsanläggning.

Berguv

Den 7/9 1992 hittades en berguv som hade blivit påkörd av en rälsbuss i Hällnäs i Västerbotten.

Den var märkt av Gunnar Lind den 4/6 1978 i samband med frisläppandet från den voljär i Dala-Floda, där den var uppfödd.

Den blev alltså 14 år och hade under den tiden flyttat så långt norrut.

Kattuggla

En kattuggla, märkt i år som bounce vid rastplatsen vid Yttermo, hade inte samma tur. Den upphittades av Bogdan Persson den 29/9 1992 och var märkt som bounce av Gunnar Lind den 2/6 1992. Den hittades bara 200 m från boet och blev inte mer än knappt fyra månader.

Detta medför att vi gärna ser att det kommer till lite nya ansikten (självklart är det gamla gänget också välkommet). OBS! Behållningen går som vanligt till dem som sorterar i form av resebidrag. Är Du intresserad att veta mer?

Ring till mig, tel 0247-14402, (såväl nya som gamla sorterare) så jag kan kontakta Er inför varje sorteringsstillfälle!

Se'n sist från Insjön

Henry Pollack

Trots ytterligare en sommar med svag smågnagarstam, blev det ett tillfredsställande häckningsresultat för ugglorna här i trakten.

Det blev tre slagugglehäckningar med sammanlagt 8 ägg (3+3+2). Två av häckningarna var på nya ställen och den ena av dessa beboddes av en hona, som inte häckade i fjol men för två år sedan, i en holk ca två kilometer från den nya.

Ett annat intressant fall är att i ett av de gamla reviren, låg en hona i holken, men hon lyckades aldrig få några ägg. Hon fanns kvar i reviret under hela häckningssäsongen.

En kattuggla fick tre ungar i ett gammalt säkert revir, där holken i fjol in-tagits av en ekorre. Tydligt avskräckte det inte ugglan.

En hornuggla lyckades också med sin häckning.

Vi har dessutom en vild berguv som syns ibland.

En tornfalk fick tre flygga ungar och en lärkfalk gjorde ett häckningsförsök, som dock misslyckades.

Minst två par ormvråkar lyckades med häckningen och ett bivråkspar har syns hela sommaren. Boet, där bivråkarna troligen häckade, hittades efter det att vråkarna lämnat oss. Vi får kolla nästa sommar och hoppas att de återkommer.

Vi har haft tre knölsvanhäckningar med 1, 2 och 4 ungar. Svanparet med

fyra ungar klarade endast en unge fram till hösten, men de andra klarade alla sina.

Turkduvorna har inte syns till på hela sommaren. De brukar alltid göra så, för att sedan dyka upp under hösten och besöka fågelborden hela vintern daglig-dags.

150 vinterhämlingar passerade den 11 april. Ovanligt många rapporter om mindre hackspett har inkommit under våren och sommaren.

Kornknarren var på plats även i år, liksom den grå hägern, även om den visade sig något senare i år.

En smålom observerades den 15 augusti. I mitten av oktober sågs en smalnäbbad nötkråka mitt i samhället, en trevlig gäst som förekommer någon gång i Insjön. Nattsångarna var trots värmen ovanligt få. Månne berodde det på den kalla försommaren i sydosteuropa och avsaknaden av gynnsamma vindar. Vi hade dock två gräshoppsångare i juni och en flodsångare den 10 juli.

För övrigt har hösten präglats av byg-gandet av den andra berguvsvoljären i Insjön, som beskrivs i en separat artikel.

Mycket rönnbär och rekordtidig snö. Det blir intressant att se hur den kommande vintern blir i fågelvärlden. Det borde bli en hygglig smågnagarstam, då det finns gott om kottar. Det visar sig till våren, hur många ugglehäckningar och bebodda tornfalksrevir det blir.

Jag hoppas på ett bra fågelår 1993!

Henry